

Girdaba İniş

Tanrı doğaya da, tıpkı yazgıya olduğu gibi, bizden farklı yaklaşır.
Hangi biçimde olursa olsun, kurduğumuz modeller O'nun eserlerinin
enginliğine, derinliğine ve araştırılmazlığına hiçbir şekilde denk düşemez.
Bu eserler Democritus'un kayıyusundan *daha* derindir.

JOSEPH GLANVILLE

Şimdi en yüksek yalçın kayalığın tepesine çıkmıştık. Yaşlı adam birkaç dakika boyunca konuşmayacak kadar bitkin göründü.

"Çok değil, yakın zamanlara dek," dedi sonunda, "seni bu yoldan en küçük oğlumun dınçlığıyla getirebilirdim. Ama üç sen önce başıma öyle bir olay geldi ki, bunu benden başka yaşayan olmamıştır -yaşayan varsa da en azından sağ kurtulup anlatamamıştır-. O altı saat boyunca yaşadığım korkunç dehşet beni bedenen ve ruhen çokertti. Beni *çok* yaşlı bir adam sanıyorsun - ama değilim. Bu saçların simsiyahken bembeyaz kesilmesi ve sinirlerimin mahvolması bir günden az sürdü. Kendimi biraz yorsam titremeye başlıyor, gölgelere bakınca da korkuyorum artık. Bu küçük kayalıktan aşağı başım dönmeden bakamıyorum, biliyor musun?"

Bu "küçük kayalık" -ki kenarına fütursuzca yayılmış bedeninin büyük kısmını aşağı sarkıtmıştı; adamı düşmekten sadece düz ve kaygan yüzeye dayalı dirseği korumaktaydı- bu "küçük kayalık" siyah, parlak kayalardan oluşan sarp bir uçurum halinde, altımızdaki kayalıklar dünyasının üstünde yüz elli-yüz seksen metre kadar yükselmekteydi. Hiçbir şey beni kenarına beş metre-den fazla yaklaşmaya ikna edemedi. Aslında karşımdakinin tehlikeli konumu beni öylesine heyecanlandırmıştı ki sonunda boylu boyunca yere uzandım, etrafındaki çalılara tutundum ve göğe bile bakmaya cesaret edemedim - bir yan-

Tarama ve Düzenleme: AYHAN
matrixx2030@hotmail.com

dan da bu dağın temellerinin bile rüzgarların öfkesinin tehdidi altında olduğunu aklıma getirmemeye boşuna cabalıyordum.

"Aklından geçenleri bir yana bırak," dedi, "çünkü seni buraya sana bahsettiğim o olayı mümkün olan en iyi manzara anlatayım diye getirdim - ve sana öyküydü anlatırken nerede olup bitmiş olduğunu göresin diye."

"Şimdi," diye devam etti onu diğerlerinden ayıran o ayrıntı edayla - "şimdi Norveç sahilinin yakınındayız - altmışsekizinci enlemdeyiz - büyük Nordland eyaletindeyiz - kasvetli Lofoden bölgesindeyiz. Tepesinde oturduğumuz bu dağın adı Bulutlu Helseggen. Şimdi biraz doğrudur - başın dönyorsa otlara tutun - evet - şimdi altımsızdaki sis kuşağının ardına, denize bak."

Başım dönerek baktım ve göz alabildiğine uzanan okyanusu gördüm. Suları öyle karardı ki aklıma hemen Nubialı coğrafyacının, *Mare Tenebrarum*'u anlattığı geldi. İnsanın hayal gücü bundan daha acıklı, daha ıssız bir panorama tahayyül edemez. Sağda solda göz alabildiğine uzanan kara kayalıkların korkunç kasvetliliği, ona çarpıp beyaz ve korkutucu dağlar halinde yükselen, hiç durmadan uluyan ve çığlık atan köpüklü dalgalar tarafından iyice yoğunlaştırılıyordu. Tepesinde bulunduğumuz burnun tam karşısında, denizin sekiz on kilometre açığında küçük, sevimsiz görünümlü bir ada vardı. Aslında adanın kendisi doğru dürüst görülüyor, daha çok onu sarmalamsı olan büyük dalgaların kümesinin ortasındaki konumu seçilebiliyordu. Daha yakında, karanın üç kilometre kadar açığında daha küçük bir başka ada yükseliyordu. Bu ada korkunç bir şekilde kayalık ve çıplaktı. Etrafı gene siyah kayalar kümesi tarafından düzensiz aralıklarla çevrelenmişti.

Uzaktaki adalarla sahil arasındaki okyanusu görüntüsü son derece sıradıydı. Her ne kadar o sırada şiddetli bir bora esse de (uzak alargadaki bir брик, çift camadanlı iğreti fırtına yelkenini açmış, suların arasında bir belirip bir kayboluyordu), yine de burada düzenli bir dalgalanmadan çok her yana öfkeyle ve hızla atılan dalgacıklar vardı. Kayaların yakın çevresi dışında pek köpük görülüyordu.

"Uzaktaki adanın ismi," diye devam etti yaşlı adam, "Norveç Vurrgh'dur. Ortadaki Moskoe'dir. Bir buçuk kilometre kadar kuzeyde olan Ambaaren'dir. Şu radakilere Iflesen, Hoeyholm, Kieldholm, Suarven ve Buckholm'dur. Daha uzakta -Moskoe'yle Vurrgh arasında- Otterholm, Flimen, Sandflesen ve Skarholm bulunur. Bunlar buraların gerçek isimdir - ama onlara isim veremeyi niye gerekli gömüştüler; bunu ne sen, ne de ben anlayabiliriz. Bir şey duyuyor musun? Su-

da bir değişiklik görüyor musun?"

Helseggen'in tepesine gelene on dakika olmuştu. Buraya Lofoden'in iç bölgesinden çıkmıştık. Bu yüzden deniz manzarası ancak zirveye çıktuktan sonra gözümüzün önünde serilmişti. Yaşlı adam konuşurken yüksek ve giderek şiddetlenen bir sesin farkına vardım. Bir Amerikan bozkırındaki büyük bir bufalo sürüsünün sesini andırıyordu. Aynı anda altımızda denizin, denizcilerin *çalkantılı* tabiri ettiği netliğin hızla değiştiğini ve doğu yönünde bir akıntıya döndüğünü gördüm. Bu akıntı gözlerimin önünde korkunç bir ivme kazandı. Hızı, acelece coşkusu her an artıyordu. Bekle daha sonra Vurrgh'a dek tüm deniz dizginsiz bir öfkeye kapılmıştı; ama asıl karmaşa Moskoe ile sahil arasında idi. Burada deniz kesişen binlerce kanala ayrılmış gibiydi. Sular bir anda çılginca patlıyor, kabarıyor, kaynıyor, tıslıyor, devasa ve sayısız girdaplarla kendi eksenini etrafında döndürüyor. Bütün bunlar doğuya doğru döne döne öyle bir hızla ilerliyordu ki, su bu hızla ancak yüksek ve dik bir yerden düşerken ulaşır.

Birkaç dakika daha geçtiğinde manzara bir başka büyük değişikliğe daha uğramıştı. Denizin yüzeyi genelde düzleşmiş ve girdaplar teker teker kaybolmuştu. Bu arada muazzam köpük akıntıları belirmişti. Bu akıntılar sonunda epey uzaklara dek yayıldı ve birleşerek şimdi ortadan kaybolmuş o girdaplar gibi eksenleri etrafında dönmeye başladı. Daha büyük bir girdabı oluşturuyor gibiydiler. Birden -çok aniden- bu büyük girdap son derece net bir şekilde belirdi. Çemberinin çapı bir kilometreden biraz küçüktü. Girdabın sınırnın geniş ve parlak bir köpük kuşağı çiziyordu. Ama bu köpükler o korkunç huminin içine kesinlikle sığmıyordu. Bu huminin içinde görülebildiği kadarıyla pürüzsüz, parlak ve siyah bir su duvarı vardı. Yaklaşık kırk beş derece bir açıyla ufka doğru eğilmiş, baş döndürücü bir hızla dönüyor ve rüzgarlara yarı çığlık, yarı kükreme karşışım korkunç bir ses gönderiyordu. Bu sesi heybetli Niagara Çığlayanı bile çıkarmaz.

Dağ temellerinden sarsılıyor, kayalar titreyordu. Kendimi tekrar yüz üstü yere atıp son derece sınırlı bir huzursuzlukla seyrek otlara tutundum.

"Bu," dedim en sonunda yaşlı adama, "bu büyük Norveç Girdabı'ndan başka bir şey *olamaz*."

"Oyle diyenler de vardır," dedi. "Biz Norveçliler ona Moskoe-ström deriz. Bu ad ortadaki Moskoe Adası'ndan gelir."

Bu girdabın sıradan tasvirleri beni kesinlikle gördüklerime hazırlamamıştı.

Jonas Ramus'un tasvirini, ki belki de bu tasvirler içinde en ayrıntılı olanıdır, bu manzaranın muhteşemliği ya da korkunçluğu - ya da bakını şaşkına çeviren o çığınca, sersemletici *uhaflık* duygusu hakkında kesinlikle en ufak bir fikir veremez. Söz konusu yazarın onu hangi görüş açısından da da hangi zamanda incelediğinden emin değilim, ama Helsegen'in zirvesinden ya da bir fırtına sırasında incelemiş olamaz. Yine tasvirlerinde bazı kısımlar var ki ayrıntılarından dolayı alıntılanabilirler, her ne kadar etkileri o manzara hakkında bir fikir vermeye tam olarak yetmese de.

"Lofoden ile Moskoe arasında," der Ramus, "su derinliği otuz altı ila kırk kulaç arasındadır. Ama diğer tarafta, Ver'e (Vurgh) doğru bu derinlik azalır, bu yüzden gemiler en sakin havada bile kayalara çarpıp parçalanma tehlikesine atılmadan geçemez buradan. Sular kabardığında akıntı Lofoden ile Moskoe arasındaki kırlarda çağlayarak akar. Ama deniz çekilirken öyle kükrer ki, bunlarla en gürültülü ve korkunç çağlayanlar bile boy ölçümez. Bu ses fersahlarca öteden duyulur. Girdaplar öyle derindir ki bir gemi çekimlerine kapılırsa kaçınılmaz şekilde yutulur ve en dibe çekildikten sonra kayalara çarpıp parçalanır. Sular dinginleştiğindeyse parçaları tekrar yukarı atılır. Ama bu dinginlik araları sadece med ve cezir arasında ve sakin havalarda görülür. Sadece on beş dakika kadar sürer ve şiddeti aşamalarla geri gelmeye başlar. Akıntının en yoğun olduğu sırada -hele de fırtına şiddetini arttıyorsa- bir Norveç mili kadar yakınına gitmek tehlikelidir. Teknelerin, yatların ve gemilerin bu akıntının etki sahasına girmeden önce tedbir almadıkları için girdaba kapıldıkları olur. Balinaların bile akıntıyla fazla yaklaştığı ve onun şiddetine yenildiği sık sık görülür. Kurtulmaya boşuna çabalarkenki ulumaları ve böğürtüleri tarife şimaz. Bir keresinde Lofodenden Moskoe'ye yüzmeye çalışan bir ayı da akıntıyla yakalanıp aşağı çekilmişti. Öyle korkunç sesler çıkarıyordu ki sahilden duyuluyordu. Akıntı tarafından yutulan büyük kornkнарlar ve çamlar tekrar yukarı çıktıklarında öyle kırılmış ve yıpranmış haldedirler ki sanki üstlerinde sert kollar bitmiştir. Bu deniz dibinin sivri kayalarından oluştuğunu açıkça gösterir. Bunların arasında ıleri geri savrulurlar. Bu akıntıdaki değişiklikler denizcilere bağlıdır - sular her altı saatte bir yükselip alçalır. 1645 senesinde, Sexagesima Pazarı'nın erken saatlerinde öyle bir gürültü ve şiddetle köpürmüştü ki sahildeki evler yıkılmıştı."

Ramus'un anlattıklarından, girdabın yakın çevresindeki suyun derinliğinin nasıl ölçüldüğünü anlayamadım. O "kırk kulaç" sadece kanalın ya Moskoe'ye,

ya da Lofoden'e yakın kısımlarına ilişkin olmalı. Moskoe-ström'ün merkezindeki derinlik ölçülemeyecek kadar derin olsa gerek. Bunun doğruluğu Helsegen'in en yüksek kayalıktan yan gözle bakmakla bile en iyi şekilde kanıtlanabilir. Bu zirveden aşağı, o uluyan Phlegethon'a bakarken açık sözlü Jonas Ramus'un balinaların ve ayıların başına gelenlerden inanılması zor şeylermişçesine safhıka bahsetmesine gülmüsemden edemedim, çünkü bana göre gülmüzedeki en büyük gemilerin bile o ölümcül çekimin etkisi altına girince fırtınadaki bir tıy gibi, karşı koyamadan bir anda yutulup gözden kaybolacakları apaçık bir gerçektir.

Bu fenomene getirilmeye çalışılan açıklamaları -okuduklarımdan bazılarına bana oldukça inandırıcı geldiğini anımsıyorum- şimdi son derece farklı bir açıdan değerlendiriyordum ve bana tatmin edici olmaktan kesinlikle uzak gibi görünüyordular. Genelde kabul edilen düşünceye göre, bunun ve Feroe adaları civarındaki daha küçük diğer üç girdabın oluşma sebebi "denizin kabarıp alçalmaları sırasında yükselip alçalan dalgalardan kayalara çarpması ve böylece suyun kısıtlı kalıp bir çağlayan gibi yükselmesidir; su yükseldikçe düşeceği mesafeye artmakta, bunun doğal sonucu olarak müthiş güçlü girdap ya da burgaçlar oluşmaktadır." Britannica Ansiklopedisi'nde böyle yazıyor. Kircher ve diğerleri girdabın kanalının ortasında dünyayı delip geçen ve çok uzak bir tarafta ortaya çıkan bir boşluk olduğuna düşünüyor. Bothnia Körfezi'ni bu noktalardan birine örnek olarak veriyorlar. Bu fikir saçma da olsa girdaba bakarken bana oldukça inandırıcı geldi ve rehberime bundan bahsettiğimde Norveçlilerin genelde benimsediği bir fikir olmasına karşın kendisinin böyle düşünmediğini söyleyerek beni epey şaşırttı. İlk fikre gelince, bunu anlayamadığını itiraf etti. Bu konuda ona hak verdim - çünkü her ne kadar kağıt üstünde akla yakın gelse de o boşluğun gürlmeleri ortasında anlaşılmasa, hattâ saçma görünüyor.

"Girdaba iyice baktın," dedi yaşlı adam, "ve eğer bu yağın kayalığın etrafından sürtünüp kuytu yanına, suyun gürlemesinin azaldığı yere gidersen sana bir hikaye anlatacağım. Böylece Moskoe-ström hakkında bir şeyler bildiğimi anlayacaksın."

İstedığı yere gittim ve anlatmaya başladım.

"Ki erkek kardeşimle benim uskuna donanımlı yetmiş tonluk bir balıkçı tek-nemiz vardı. Bununla Moskoe'nin ötesinde, Vurgh civarındaki adaların arasında balık avladık. Denizdeki bütün şiddetli anafolar, balık avlamak için çok uygun fırsatlardırlar aslında, tabii insanın buna kalkışacak cesareti varsa. Ama Lo-

fodenli balıkçılar arasında adalara düzenli olarak gidene sadece üçtümüzdük. Normal av bölgesi çok daha güneydedir. Fazla riske girmen her vakit balık avlanabildiğinden tercih edilir oralar. Ama buradaki, kayalıkların arasındaki yerlerde sadece en iyileri değil, en bol miktarda balık bulunur. Bu yüzden genellikle bir günde daha irke diğer balıkçıların bir haftada yakaladıklarından daha fazla balık tutuyorduk. Aslında bu işi tehlikeli bir vurguna dönüştürmüştük - hayatımızı attığımız tehlike emeğin, cesaretimiz de sermayenin yerine geçmişti.

"Tekneyi sahilin sekiz kilometre yukarısındaki bir koya bırakıyorduk. Hava iyi olduğunda on beş dakikalık dinginlikten faydalanıp Moskoe-ström'un ana kanalından geçerek Otterholm ya da Sandflesen civarında, anaforların diğerlerine göre daha az şiddetli olduğu yerlerde çapa atıyorduk. Burada denizin teker dinginleşme vakti yaklaşıpna dek kalıyorduk, sonra da eve doğru yola çıkıyorduk. Bu yolculuklara geliş gidişlerimizde bize yardımcı olacak, yarı yoldaiken kesilmeyeceğine emin olduğumuz bir yan rüzgar olmadan asla çıkmıyorduk. Bu noktada hata yaptığımız pek enderdi. Altı yıl boyunca iki kez tüm geceyi rüzgarsızlık yüzünden çapa atmış halde geçirmek zorunda kaldık; ki bu burarlarda çok ender rastlanan bir şeydir. Bir keresinde de gittiğimiz yerde neredeyse bir hafta kalmak zorunda kaldık. Az kalsın açıklardan ölüyorduk. Gittiğimiz yere vardıkten hemen sonra esmeye başlayan bir bora kanaldaki sular aşırı çalkantılı hale getirmişti. Böyle bir durumda normalde her şeyi karşın açık denize sürüklenmemiz gerekirdi (çünkü anaforlar bizi öyle şiddetli döndürüyordu ki sonunda çapamızı sürüklenmeye başlardı). Şans eseri o sayısız yan akıntılardan birine kapıldık da -bir belirlir bir kaybolurlar- Flimen'in bizi rüzgardan koruduğu bir yere ulaştık.

"Sana oralarda yaşadığımız güçlüklerin yirmide birini bile anlatamam -hava iyi olduğunda bile çetin yerlerdir- ama Moskoe-ström'ün içinden hep kazasız belasız geçiyorduk. Geçeriz bence dinginlik vaktinin bir dakika kadar öncesinde ya da sonrasında olduğumuzda yüreğim ağzıma geliyordu. Rüzgar bazen yola çıkarken düşündüğümüz kadar güçlü esmiyordu. O zaman istediğimizden daha yavaş gidiyorduk. Akıntı da tekneyi kontrol etmeyi imkansız hale getiriyordu. Ağabeyimin on sekiz yaşında bir oğlu vardı. Benim de iki tane güçlü kuvvetli oğlum var. Bu gençler böyle zamanlarda büyük küreklere kullanmakta ve daha sonra balık avlamakta bize epey yardım edebilerdi; ama kendimiz bu riske giresek de oğullarımızı tehlikeye atmak istemiyorduk. Çünkü ne de olsa teh-

like çok büyüktü, işin gerçeği buydu.

"Birkaç gün sonra, sana anlatacağım olayın üstünden tam üç yıl geçmiş olacaktı. Temmuz'un onuydu. Bu tarihi burallılar asla unutmayacak. Çünkü o gün gelmiş geçmiş en korkunç kasırga patlak verdi. Oysa bütün sabah boyunca, hattâ akşamüstüne dek güneybatıdan hafif ve düzenli bir rüzgar esmiş, güneş de pırıl pırıl parlamıştı. Bu yüzden aramızdaki en yaşlı balıkçılar bile sonradan olabilecekleri kestiremedi.

"Üçtümüz -iki erkek kardeşim ve ben- öğleden sonra iki civarında adalara gitmiş ve tekneyi kısa sürede balıkla doldurmuştu. Daha önce hiç bu kadar verimli bir gün geçirmedikimizde hemfikiridik. Eve doğru yola çıktığımızda saat *benim saatime* göre yediydi. Ström'deki suların sekizde dinginleşeceğini biliyorduk.

"Sancak tarafından gelen taze bir rüzgarla yola çıktık. Bir süre hızla, aklımızla hiçbir tehlikeyi getirmeden ilerledik, çünkü endişelenmek için tek bir sebep bile göremiyorduk. Birden Helseggen'den gelen bir esinti bizi şaşırttı. Bu son derece tuhaftı. İlk kez başımıza geliyordu. Biraz huzursuzlanmaya başladım. Ama sebebini tam olarak bilemiyordum. Rüzgar arkamıza aldı, ama anaforlar yüzünden ilerleyemiyorduk. Tam çapa atmış olduğumuz yere geri dönmeyi teklif edecektim ki kuç tarafına bakınca tam ufukun inanalması bir hızla yüklenen tuhaf, bakır rengi bir bulutla kaplanmış olduğumu gördük.

"Bu arada esinti kesildi ve çeşitli yönlerde sürüklenmeye başladık. Ancak bu durum üstünde düşünmemize yetecek kadar uzun sürmedi. Bir dakikadan kısa bir süre sonra fırtına üstümüze çökmüştü, iki dakika sürmeden de gökyüzü tamamen kararmıştı. Öyle ki teknede birbirimizi göremez olmuştuk.

"O sırada esmeye başlayan kasırgayı tarifi kalkışmaksızın buda lalalık olur. Norveçteki en yaşlı denizci bile böyle şey görmemiştir. Kasırga başlamadan önce yelkenleri indirilmişti. Ama ilk rüzgarla birlikte iki direğimiz birden sanki kesilmişçesine devriliş denize düştü -ana direk kendini güvene almak için ona bağlanmış olan küçük erkek kardeşimi de beraberinde götürdü.

"Teknemiz denizin üstünde fındık kabuğu gibiydi. Güvertesi dümdüzdü ve sadece pruva tarafından küçük bir ambar kapağı vardı. Ström'ün içinden geçerken bu kapağı çalkantılı denize karşı onlem olarak mutlakla kapardık. Bunu yapmamız olsak gemiye su dolacaktı ve hemen batacaaktık -çünkü birkaç saniye boyunca tamamen su altında kaldık. Ağabeyim nasıl ölümden kurtuldu bilmiyorum, çünkü bunu öğrenme fırsatını asla bulamadım. Ben on yelkeni indi-

rir indirmeye güverteye kapaklanmış, ayaklarını pruvanın üst yan kenarına dayamış ve ellerimle ön direğin dibindeki bir demir halkaya tutunmuşum. Bana bunu yaptırın tamamen içgüdüydü -yapılacak en iyi şeydi kuşkusuz- çünkü düşünemeyeceğedi kadar heyecanlanmıştım.

"Dediğim gibi, birkaç saniye boyunca tamamen sular altında kaldık ve bu süre boyunca nefesimi tutup halkaya yaptım. Artık daha fazla dayanamaz hale gelince halkayı bırakmadım dizlerimin üstünde doğrulup başımı suyun üstüne çıkardım. Sonunda küçük teknemiz sudan çıkan bir köpek gibi silkelenerek kısmen denizden kurtuldu. Tam üstüne çökmüş olan serserilikten sıyrılmaya ve neler yapılabileceğini anlamak için kendime gelmeye çabalıyordum ki birinin kolumu kavradığını hissettim. Ağabeyimdi. İçim sevinçle doldu, çünkü denize düşmüş olduğundan emindim. Ama bir an sonra bütün neşem dehşete dönüştü - çünkü ağzım kulağıma dayayıp 'Moskoe-ström!' diye haykırdı.

"O anki hislerimin ne olduğunu kimse asla bilemeyecekti. Sanki en şiddetli sıtmaya tutulmuşçasına tepeden tırnağa titriyordum. O tek sözcükle ne demek istediğini çok iyi biliyordum - neyi anlamamı istediğini biliyordum. Şimdi rüzgar bizi ölüme katmış sürüklüyordu. Ström'ün anforuna doğru ilerliyorduk. Bizi hiçbir şey kurtaramazdı!

"Ström kanalından geçerken en sakın havada bile hep anaforum uyağzından geçerdik. Sonra da durup dinginlik periyodunun gelmesini beklerdik. Ama şimdi anaforum tam ortasına doğru sürükleniyorduk, hem de böyle bir kasırgada! 'Aslında,' diye düşündüm, 'oraya tam dinginlik vaktinde varacağız - biraz umut var' - ama bir an sonra umuda kapılmak gibi büyük bir budalalık yaptığım için kendime lanet okudum. Teknemiz bundan on kat daha büyük, doksan topluk bir gemi bile olsa mahvolacaktık.

"Bu arada kasırganın ilk şiddeti azalmıştı ya da belki de ölümlü hızla gittiğimizden artık fırtınayı fazla hissetmiyorduk. Ama her halükarda ilk başta rüzgârın sadece köptüklenirdiğinden şimdi dağlar yükselmeye başlamıştı. Gökyüzü de tuhaf bir değişim geçirmişti. Her taraf hâlâ zifiri karanlıktı, ama hemen hemen tam tepemizde birden yuvarlak bir yarık açıldı ve gökyüzü bütün bir netlikle belirdi. Koyu maviydi ve dolunay vardı. Ayı ilk kez bu kadar parlak görüyordum. Çevremizdeki her şeyi büyük bir netlikle aydınlatıyorduk. Ama, ah Tanrım, öyle korkunç bir manzaraydı ki bu!

"Sonra ağabeyimle konuşmak için bir iki girişimde bulundum. Ama gürültü anlayamadığımız bir şekilde öyle yükselmişti ki kulağımın dibinde tüm gücümle

bağırma karşıtı söylediklerimin tek kelimesini işittiremiyordum. Sonunda kafasını salladı. Yüzü ölü gibi bembeyaz kesilmişti. Parmaklarından birini 'Dinle' dercesine havaya kaldırdı.

"Önce ne demek istediğini anlayamadım. Ama sonra aklıma korkunç bir düşünce geldi. Saatimi çıkardım. Çalışmıyordu. Ay ışığı altında baktıktan sonra onu gözyaşları içinde okunması fırlattım. Saat yedile durmuştu! Dinginlik vaktini kaçırmıştık ve Ström'un anforu şu anda tüm gücüyle dönüyordu!

"Bir tekne iyi yapılmışsa, iyi dengelenmişse, fazla yüklenmemişse ve sert bir rüzgarda başboş gidiyorsa dalgalardan altından kayıyormuş gibi görünür. Bu kadar adamlarına tuhaf gelir. Denizcilik teriminde buna *dalga sürmek* denir.

"Şimdiye kadar dalgalardan çok iyi sürmüştük. Ama sonunda dev bir dalga bizi (önce derinlere batırdı, sonra da yukarı, sanki ta gökyüzüne çıkardı. Bir dalganın bu kadar yükselilebileceğini söyleseler inanmazdım. Sonra kayarak indik. Bu midemi bulandırıp başımı döndürdü. Sanki bir rüyada yüksek bir dağın zirvesinden düşüyordum. Ama yukarıdayken etrafıma çabucak bakma fırsatımı bulmuşum - ve bu tek bakış yeterli oldu. Konumumuz bir anda tüm netliğiyle gördüm. Moskoe-ström anaforu yaklaşık yarım kilometre kadar ilerimizdeydi. Ama şu şimdi karşında gördüğün anafor bir değirmen arkını ne kadar andırıyorsa o da sıradan bir Moskoe-ström'ü o kadar andırıyordu. Nerede olduğumuzu ve neyi beklememiz gerektiğini bilmesem orayı tanıyamayacaktım. Ama tanımıştım ve içgüdüsel olarak dehşete gözlerimi kapadım. Gözkapaklarımız spazm geçirircesine sımışı kapanmıştı.

"En fazla iki dakika sonra birden dalgalardan hafiflediğini ve etrafımızı köptüklerin sardığını fark ettik. Tekne sola doğru keskin bir dönüş yaptıktan sonra yeni yönünde şimşek hızıyla ilerlemeye başladı. Aynı anda bir tiz çığlık denizin gürlemesini tamamen bastırdı. Sanki binlerce buharlı gemi aynı anda buhar salıyordu. Şimdi girdabı çevreleyen köptük kuşağındaydık. Tabii bir an sonra boşluğun içine düşeceğimizi düşündüm. Mithiş bir hızla sürüklenirdiğimizin içine bakınca pek bir şey seçemiyorduk. Tekne batmıyor, dalgalardan üstünde bir su kabarcığı gibi kayıyordu. Saneak tarafı girdabın kenarındaydı. İskele tarafında geride bırakmış olduğumuz okyanus yükselmekteydi. Bizimle ufuk arasında dev, kıvranan bir duvar gibi durmaktaaydı.

"Tuhaflı gelebilir ama şimdi, o uçurumun tam kıyısındanken kendimi ona yaklaştığımız zamana göre daha sakın hissediyordum. Artık ümidi kesmiş olduğumdan ilk başta beni ağlatmış olan o dehşetten büyük ölçüde kurtulmuş-

tum. Sınırım sınırlarımı sağlamlaştıran umutsuzluktu.

"Övünmek gibi olmasın ama -gerçeği söylüyorum- bu şekilde ölmenin ne kadar görkemli olduğunu, Tanrı'nın gücünün böylesine muhteşem bir ifşası karşısında kendi varlığını gibi önemsiz bir şeyi düşüncesinin ne kadar aptalca olduğunu düşünmeye başladım. Bu düşünce aklımdan geçerken utançtan kızardığımı anmıyorum. Kısa süre sonra girdaba karşı büyük bir merak beslemeye başlamıştım. Onun derinliklerini keşfetmeyi kesinlikle *istiyordum*, ödeyeceğim bedele karşın. Tek özütümün gördüklerimi karadaki yaşlı arkadaşlarıma anlatamayacak olmamdı. Aklımdan geçenler, böylesine uç noktadaki bir adamın zihnini oyalayan tuhaf arzulardı şüphesiz. Daha sonra sık sık düşündüğüm gibi, belki de teknenin dönüp durması beni biraz sersemletmişti.

"Beni kendime getiren başka bir şey daha vardı: Rüzgarın kesilmiş olmasıydı bu. Bulduğumuz yerde bize ulaşamıyordu artık. Çünkü senin de gördüğün gibi köpük kuşağı okyanusun genel yüzeyinin epey altındadır. Şimdi okyanus, çevremizde yüksek ve kapkara bir dağ sırası gibi yükselmektedir. Şiddetli bir bora eserken hiç denizde bulunmadıysan rüzgarın ve su serpintilerinin insanı nasıl sersemlettiğini bilemezsin. İnsanı köreltir, sağırlaştırır, boğar, tüm hareket ya da düşünce gücünü elinden alır. Ama şimdi bu rahatsız edici şeylerden büyük ölçüde kurtulmuştuk - tıpkı idam mahkumlarına (hükümleri kesinleşmeden önce onlardan esirgenen) küçük ayrıcalıklar tanınması gibi.

"Kuşağı kaç defa turladık bilmiyorum. Belki bir saat boyunca dönüp durduk. Yüzmekten çok uçar gibiydik. Akıntının merkezine, onun korkunç iç kenarına giderek yaklaşıyorduk. Bu süre boyunca demir halkayı hiç bırakmamıştım. Ağabeyim kış tarafındakı, kıç çıkıntısının altına sıkıca bağlanmış büyük, boş bir su fıçısına tutunuyordum. Bu fiçi ilk boranın etkisini hissettiğimizde denize düşmemiş olan tek şeydi. Biz boşluğun kenarına iyice yaklaşırken ağabeyim bu fıçıyı bırakıp benim kavradığım demir halkaya tutunmaya çabaladı. Dehşete kapılmış bir halde ellerimi çözmeye çalıştı, çünkü halka ikimizin de sıkıca tutunabileceği kadar geniş değildi. Kardeşimin ellerimi çözmeye çalıştığını görünce hayatımın en derin kederine kapıldım - bunu yaparken aklımlı kaçırılmış, korkudan deliye dönmüş olduğunu bilmeme karşın. Ama bu konuda onunla çekişmeye niyetim yoktu, ikimizin de tutunmasının hiçbir şeyi değiştirmeyeceğini biliyordum, bu yüzden halkayı ona bırakıp kıç tarafa, fıçıya doğru gittim. Bunu yapmaktaki zorlanmadım, çünkü tekne oldukça sabit bir hızla dönmekteydi. Sadece yalpalıyordu o kadar. Tam fıçıya tutunmuşum ki sancak ta-

rafında şiddetli bir sarsıntı oldu ve boşluğun içine bodoslama daldık. Tanrı'ya çabucak bir dua mırıldandım ve her şeyin bittiğini düşündüm.

"İnişin baş döndürücü hızını hissederken fıçıya içgüdüsel olarak daha sıkı tutunmuş, gözlerimi kapamıştım. Onları açmaya birkaç saniye boyunca cesaret edemedim. Her an yok olmayı bekliyordum, hâlâ suya düşüp son çırpınmalarına başlamamış olmama şaşırıyordum. Ama saniyeler birbirini takip etti. Hâlâ yaşıyordum. Düşme hissi kesilmişti ve teknenin hareketi tıpkı köpük kuşağındaki gibiydi şimdi; biraz daha yan yatmış olmasa dışında. Etrafıma bakarken hissettiğim o huşuyu, korkuyu ve hayranlığı asla unutamam. Tekne, çapı engin ve derinliği muazzam bir huninin ortasına denk gelen bir çizgide sanki büyüyle havada tutulmaktaydı. Huninin kursursuz bir düzlükteki duvarları, baş döndürücü bir hızla dönmeye ve dolunayan daha önce tarif etmiş olduğum, bulutların arasındaki o yuvularak yarıktan gönderdiği ışıkları bu kara duvarlarda ve daha aşağılarda, boşluğun en iç kısımlarında bir altın sarısı seyleyle görkemli bir şekilde parıldamasa, abanoz sanılabirdi.

"İlk başta herhangi bir şeyi gözlemlemeyecek kadar şaşkındım. Görebildiğim tek şey o korkunç ihtişamın genel görünüştüydü. Ama kendimi biraz toparlayınca içgüdüsel olarak bakışlarımı aşağı yönelttim. Tekne anaforun duvarlarının eğimli yüzeyinde yanlamasına döndüğünden aşağısını rahatlıkla görebiliyordum. Teknenin güvertesi su yüzeyine paraleldi - ama su yüzeyinin kendisi kırk beş dereceden fazla bir açıyla eğilmiş olduğundan kütpeyeye kadar yan yatmış gibi görünüyordu. Ama bu durumdayken tutunmakta ve ayakta durmakta hiç zorlanmadığımı gördüm. Bunun sebebi dönüş hızımız olsa gerek.

"Ay ışığı o derin uçurumun en dibini araştırıyor gibiydi. Ama hâlâ net bir şey seçemiyordum, çünkü kalın bir sis her şeyi kaplamıştı. Bu sisin üstünde muhteşem bir gökkuşağı vardı. Müslümanların Zamanla Sonsuzluk arasındaki tek yol dedikleri o dar ve sallanan köprüye benziyordu. Bu sisi ya da su serpintisini meydana getiren, huninin duvarlarını oluşturan suların dipte kaynaşmasıydı şüphesiz. Ama bu sisten çıkıp göğe yükselen çığlığı tarif etmeye bile cesaretim yok.

"Yukarıdaki köpük kuşağından boşluğa ilk kayışımız sırasında epey aşağılara inmiştik. Ama daha sonraki inişimiz bundan kesinlikle farklı oldu. Dönüp duruyorduk -eş hareketlerle değil- bizi bazen sadece elli altmış metre, bazen de girdabin neredeyse tepesine dek fırlatan baş döndürücü sallantılar ve sar-

sınıtlarla. Aşağı döne döne inişimiz yavaş, ama kesinlikle belirgindi.

"Etrafımızdaki oengin erimiş abanoz kütesine bakarken, tekemizin, girdabın yutuğu tek nesne olmadığını fark ettim. Hem üstümdede, hem de altımızda gemi kalıntıları vardı - iri kereste ve ağaç gövdesi parçaları ya da çok daha küçük şeyler; mobilya parçaları, kırık sandıklar ve fiçiler gibi. İlk başta hissettiğim dehşetin yerini alışılmadık bir merakın aldığı söylemişim. Korkunç ölüme doğru yaklaşırken merakım iyice arttı. Şimdi etrafımdaki bütün şeyleri tuhaf bir ilgiyle inceliyordum. *Aklımla iyice kaçırılmış* olmalıydım, çünkü aşağıdaki köpüklere doğru iniş hızları arasındaki farklar üstüne bile *kafa yordüğumu* hatırlıyorum. 'Şu köknar,' dediğimi hatırlıyorum bir ara, 'şimdi kesinlikle o korkunç boşluğa düşüp gözden kaybolacak ilk şey olacak.' Sonra bir Hollanda ticaret gemisinin enkazının ondan önce düştüğünü görünce hayal kırıklığına uğradım. Sonunda, böyle pek çok şey baktıktan ve her birinde hayal kırıklığına uğradıktan sonra yaptığım hesaplama hataları beni bir düşünce zincirine itti ve elim ayağım tekrar titremedi, kalbim küt küt atmaya başladı.

"Beni böylesine etkileyen şey yeni bir dehşetin değil, daha heyecan verici bir *umudum* doğmasıydı. Bu umut kısmen hatırladıklarından, kısmen de orada yapmış olduğum gözlemlerden doğuyordu. Moskoe-ström tarafından yutulduktan sonra dışarı atılan ve Lofoden sahiline vuran çeşitli şeyleri düşündüm. Bunların çoğu oldukça sıradışı bir şekilde parçalanmıştı -öyle hırpalanmışlardı ki yüzeyleri kıymık doluydu -ama sonra *bazılarının* hiç hırpalanmamış olduğunu hatırladım. Bu farklılığa getirebileceğim tek açıklama hırpalanmış parçaların *tamamen yutulmuş* olanlar olduğuydu. Diğerleriyle girdaba dinginlik vakitine yakın bir zamanda girdiklerinden ya da başka bir sebepten dolayı içerideyken son derece yavaş döndüklerinden dibine denizin yükselmesinden ya da alçalışından önce ulaşmışlardı. Her iki durumda da daha önce ya da daha büyük bir hızla içeri çekilmiş olan diğer nesnelere kaderini paylaşmayıp tekrar okyanus yüzeyine fırlatılmalarının mümkün olduğunu düşündüm. Ayrıca üç önemli gözlemlerde bulundum. Birincisi genel bir kaide olarak cisimlerin boyutlarının büyüdükçe iniş hızlarının arttığıydı. İkinci olarak, eşit ağırlıktaki iki cisimden biri küresel ve diğeri başka herhangi bir şekildeyse, küresel olanın iniş hızı daha fazlaydı. Üçüncü olarak, eşit boyutlardaki iki cisimden biri silindirik şeklinde ve diğeri başka herhangi bir şekildeyse, silindirik şeklindeki olanın iniş hızı daha azdı. Kurtulduktan sonra yöreden eski bir öğretmenle bu konuda epey konuştum. 'Silindirik' ve 'küre' sözcüklerini ondan öğrendim. Gözlemediğim şe-

yin aslında yüzen cisimlerin şekillerinin doğal sonucu olduğunu açıkladı -gerçi açıklaması neydi unuttum- Bana bir girdapta yüzen bir silindirin, girdabın çekimine aynı boyutlardaki ve farklı herhangi bir şekildeki başka bir cisme kıyasla daha fazla rakşı koyduğunu ve içeri daha yavaş çekildiğini gösterdi.

"Bu gözlemleri epey destekleyen ve beni onları değerlendirmeye iten şartırcı bir şey daha vardı. Her turda bir fiçiyi ya da bir geminin kırık sereni ya da dirediği gibi şeylerin yanından geçiyorduk. Bunların çoğu gözlemleri ilk açıp o girdabın harikalarına bakışımdayken almıştıydik simdi tepemizle, çok yukarılardaydı ve yerlerini pek değiştirmemiş gibi görünüyorlardı.

"Artık harekete geçmekte duraksamadım. Kendimi tutduğum su fiçisina sıkıca bağlamaya, fiçinin iplerini kesmeye ve kendimi onunla birlikte sulara fırlatmaya karar verdim. Ağabeyime el kol hareketleriyle işaret edip dikkatini yanımdan geçen yüzen fiçilere yönelttim ve ne yapacağımı anlaması için elimden geleni yaptım. Sanıyorum sonunda niyetimi anladı -ama anlasa da anlamasa da, başını umutsuzca salladı ve halkayı bırakmayı reddetti. Ona karşı zor kullanmam imkansızdı. Kaybedecek bir saniye yoktu. Bu yüzen kendimle yaptığım acı bir mücadelede sonra onu kaderime terk ettim, fiçiyi bağlayan ipleri çözüp bunlarla kendimi ona bağladım, sonra da bir an duraksamadan fiçiyü birlikte denize atladım.

"Sonuç tam umduğum gibiydi. Şimdi sana bu öyküyü anlatan kişi ben olduğuma -görürsün ki *kurtulduğum*- ve hangi yoldan kurtulduğuma da bildiğime göre bundan sonra söyleyeceklerimi zaten tahmin edersin. Bu yüzen öykümü kısa keseceğim. Tekne, ben ayrıldıktan bir saat kadar sonra epey altına inmişti ve orada eksteni etrafında hızla üç dört kez dönüp ardından sevgili ağabeyimle birlikte o köpük karmasına bodasınal daldı ve bir anda, sonsuz dek gözden kayboldu. Bağlı olduğum fiçiyi uçurumun dibine teknedan atladığım nokta arasındaki mesafenin yarısına yakın bir noktaya inmişti ki anaforda büyük bir değişim meydana geldi. O dev huninin kenarlarındaki eğimin dikliği giderek azalmaya başladı. Girdabın eksteni etrafındaki dönüşleri giderek hafifledi. Köpükler ve gökkuşağı yavaşça gözden kayboldu. Uçurumun dibi giderek yükseliyordu. Kendimi okyanusun yüzeyinde, Lofoden sahillerinin karşısında, tam Moskoe-ström'tün *biraz önce bulunduğu yerde* bulduğuma gökyüzü acağı, rüzgar dınıştı ve ışıl ışıl parlayan dolunay batıda batıyordu. Dinginlik şartıydı - ama denizde fırtınanın etkisiyle hâlâ devasa dalgalar vardı. Ström kanalına doğru hızla sürüklendim ve birkaç dakika sonra kanalın içinden geçip ba-

E.A. Poe

lıkçıların 'sahasına' fırlatıldım. Bir tekne beni kurtardı. Bitkin haldeydim ve (artık tehlike geçmiş olduğundan) olanları hatırlarken korkudan konuşmıyordum. Beni yukarı çekenler eski arkadaşlarım ve her gün gördüğüm kişilerdi. Ama beni ruhlar diyarından gelen bir gezgini nasıl tanıyamazlarsa öyle tanımadılar. Bir gün önce kuzgun karası olan saçlarım şimdi gördüğün gibi bembeyazdı. Yüz ifadem de tamamen değiştiğini söylüyorlar. Onlara öykümü anlattım - inanmadılar. Şimdi sana anlatıyorum - ve bu öyküye Lofoden'in gülme-yi seven denizcilerinden daha fazla inanmanı bekleyemem."